

Zoveel mensen, zoveel gewoonten

Informatie over uitvaartrituelen In diverse culturen

Voor de informatie in dit document is gebruik gemaakt van de teksten op www.uitvaart.nl, eigen informatie en in de tekst genoemde websites.

Als een bewoner komt te overlijden is het vooral de familie die een belangrijke rol speelt bij het bepalen van de uitvaart. Belangrijk is dat met culturele of levensbeschouwelijke wensen of gebruiken rekening wordt gehouden.

Zo kan het voor katholieken belangrijk zijn dat er voorafgaand in het overlijden een viering in het bed is, de ziekenzalving. Voor mensen afkomstig uit andere culturen zijn er vaak ook belangrijke gewoonten waar rekening mee gehouden moet worden, bijvoorbeeld vaste regels bij het afleggen van een overledene.

Het is goed om vooraf al te inventariseren wat de gebruiken en wat de wensen zijn.

Belangrijk is dat er weinig vaste regels zijn. De ene katholiek is de andere niet en de ene moslim doet het anders dan de ander. Lang niet altijd is een religieuze invulling gewenst. Soms heeft de uitvaartleider suggesties.

Hieronder volgt wat algemene informatie over gewoonten en rituelen rond de uitvaart in verschillende culturen en levensbeschouwingen. In elke situatie zal de wens van de bewoner en zijn of haar familie het uitgangspunt zijn en zal de uitvoering op allerlei punten kunnen afwijken.

Katholieken

Nog niet zo heel lang geleden mochten katholieken na hun dood alleen begraven worden. Tot 1963 gold een pauselijk decreet uit 1886 dat crematie verbood. Paus Paulus VI keurde op 5 juli 1963 (een maand nadat hij paus was geworden) een versoepeling van het rooms-katholieke standpunt inzake crematie goed. Vanaf dat moment was cremeren ook voor katholieken toegestaan.

Voor katholieken is 2 november de dag dat overledenen worden herdacht. Deze dag wordt Allerzielen genoemd. Familie en vrienden gaan naar de kerk of naar het kerkhof. Ze maken het graf van hun dierbare schoon en leggen er bloemen of planten op.

Sacramenten

In de katholieke kerk spelen sacramenten een belangrijke rol. Sacramenten zijn rituele tekenen waarin de gelovige de nabijheid van God kan ervaren. Mensen die gaan overlijden krijgen het Heilig Oliesel, of zoals men tegenwoordig liever zegt: de ziekenzalving. Het sacrament voor een stervende wordt ook wel het laatste sacrament of het sacrament der stervenden genoemd.

Hemel, hel en vagevuur

Katholieken geloven dat de ziel van de overledene na de dood voort bestaat in het hiernamaals. Traditioneel bestaat het beeld van hemel, hel en vagevuur. Waar de ziel na de dood terechtkomt, is afhankelijk van de mate waarin iemand tijdens zijn leven heeft

gezonddigd en daarvoor vergeving heeft gekregen. Daarom bidden de nabestaanden voor de zielenrust van de overledene.

Begrafenis of crematie

De priester of pastor speelt een belangrijke rol bij de voorbereiding van de begrafenis of crematie. Aan de crematie zal meestal een eucharistieviering of een woord- en gebedsdienst in de parochiekerk voorafgaan. Door het grote priestertekort van tegenwoordig heeft lang niet iedere geestelijke tijd om na de mis mee te gaan naar het crematorium. De laatste plechtigheden worden dan aan de uitvaartverzorger overgelaten. Eventueel wordt de woord- en gebedsdienst in de aula van het crematorium gehouden, wanneer de nabestaanden daar prijs op stellen. Een eucharistieviering wordt bij voorkeur in de kerk gehouden.

Traditioneel is de uitvaartmis vastgelegd in de zogeheten requiemmis, gericht op de reiniging en de rust van de ziel van de overledene. Slechts bij de dood van jonge kinderen werd daarvan afgeweken. Dan werd er een 'engelenmis' opgedragen waarbij werd uitgegaan van de reinheid van de kinderziel die naar de hemel zou gaan. Tegenwoordig zoekt de pastor vaak samen met de directe nabestaanden teksten en liederen uit die naar voren worden gebracht bij de verschillende religieuze bijeenkomsten die zullen volgen. Ook zijn er in de meeste parochies enkele standaard liturgieën voorhanden waaruit de pastor zijn of haar keuze maakt.

De avondwake

De traditie om tot het tijdstip van de uitvaart bij de dode te waken is geen gemeengoed meer. Als iemand thuis overlijdt en wordt opgebaard gebeurt dat soms nog wel. Meestal echter wordt op de avond voor de begrafenis in de kerk of de aula van een verpleeg- of bejaardenhuis een avondwake gehouden. Het is ook mogelijk een avondwake te organiseren in de woning, als een manier van afscheid nemen ook voor die medebewoners die niet naar de begrafenis kunnen. In de avondwake wordt de levensloop van de overledene gememoreerd en wordt voor hem en de nabestaanden gebeden. Ook wordt om vergeving van schuld gevraagd en worden teksten gelezen en liederen gezongen. De aanwezigheid van veel vrienden en bekenden bereidt de nabestaanden mentaal voor op de uitvaart. Na de avondwake is er soms gelegenheid tot condoleren of het tekenen van een condoleanceregister, maar meestal stelt men het condoleren uit tot na de uitvaartplechtigheid.

De uitvaartmis

Op de dag van de uitvaart nemen de directe nabestaanden afscheid van de overledene en begeleiden de kist vervolgens naar de kerk. Daarbij worden bloemen op de kist gelegd. Bij binnenkomst in de kerk komt de priester de stoet tegemoet en besprenkelt de kist met wijwater. In de kerk branden kaarsen en zingt het kerkkoor. Tijdens de gebeden worden nogmaals de goede kwaliteiten van de overledene naar voren gehaald en wordt gebeden voor de nabestaanden. In de pauze wordt gecollecteerd voor de kosten van herdenkingsmissen en soms wordt daarbij een bidprentje uitgedeeld. Dat prentje kunnen mensen als herinnering in hun kerkboek leggen, zodat ze de overledene later in hun gebeden zullen gedenken.

De uitvaartmis wordt beëindigd met de 'absoute'; een ritueel waarbij de priester de kist met wijwater besprenkelt en bewierookt, onder het uitspreken van begeleidende gebeden.

Tegenwoordig wordt de absoute vooral opgevat als een laatste eerbetoon aan het overleden lichaam van de overledene. Het is echter ook een laatste gebed om vergeving van de zonden van de overledene.

Terwijl het koor zingt, gaan de priester en de misdienaars als eersten de kerk uit, op weg naar het kerkhof of naar de begraafplaats; daarna volgen de aanwezigen de dragers met de kist. Buiten beginnen de klokken te luiden, maar verder verloopt de begrafenis in grote zwijgzaamheid.

Bij het graf

Bij het graf gaat de priester aan het uiteinde van het graf staan en staat een lid van de parochie met een kruis aan het hoofdeinde. In stilte bewierookt en zegent de priester het graf. De nabestaanden en belangstellenden staan om het graf heen terwijl de dragers de kist laten dalen. Vervolgens bidt de priester het Onze Vader en strooit hij een schepje aarde op de kist met de woorden 'Gij bent stof en tot stof zult gij wederkeren.' De nabestaanden en andere aanwezigen kunnen vervolgens ook een schepje aarde op de kist strooien. Als mensen dit te ver vinden gaan, kunnen ze dit ritueel vervangen door het besprenkelen van de kist met wijwater of het strooien van bloemen. Tegenwoordig blijft de kist soms ook op verzoek van de familie op de begraafplaats staan en wordt daar afscheid genomen. Meestal wordt familie en buren gevraagd deel te nemen aan de koffietafel, thuis of in een daarvoor gehuurde zaal. Op verjaardagen en op de sterfdag wordt vaak een mis opgedragen, waarin speciaal voor de overledene en andere overleden familieleden wordt gebeden.

Protestanten

Uitvaartdienst, rouwbegeleiding en verwerking

Doordat er niet echt vast omschreven protocollen zijn voor een uitvaartplechtigheid is er veel ruimte voor de familie om de afscheidsdienst een persoonlijk karakter te geven. Tijdens de dienst wordt doorgaans gebeden en gezongen, maar er is ook vaak ruimte voor familieleden om zelf iets te vertellen over hun overleden dierbare. De dominee gaat voor in de dienst, hij of zij gaat ook mee naar de begraafplaats/ het crematorium, en zal daar met de familie en de belangstellenden bidden.

Begrafenis of crematie?

Gelovigen mogen zelf kiezen voor crematie of begrafenis

Tegenwoordig maakt het voor gelovigen niet meer uit of ze worden begraven of gecremeerd. Die keuze mogen mensen voor zichzelf maken. De gedachte daarbij bij is dat het stoffelijke lichaam gezien wordt als omhulsel. Protestanten geloven dat er meer is tussen hemel en aarde en dat mensen die sterven geborgen zijn in Gods liefde. In de beeldtaal van de Bijbel is sprake van de verwachting van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waarin ziekte en dood voor altijd zijn overwonnen. In orthodox-protestantse kring wordt crematie wel afgewezen, met een verwijzing naar het lichaam dat op de dag van de voleinding zal worden opgewekt uit de dood.

In evangelische en orthodoxe kring gelooft men veelal in een ziel die het lichaam verlaat en naar de hemel gaat, maar ook in een lichamelijke opstanding.

De uitvaartdienst

In een protestantschristelijke uitvaartdienst is niet zozeer sprake van rituelen, maar staat het noemen van de naam van de overledene centraal. De naam waarmee de overledene is

gedoopt, wordt afgestaan aan God, die de naam bewaart. Ook de nabestaanden houden die naam in gedachtenis. Emoties rond het overlijden worden meer door persoonlijke gesprekken dan door rituelen uitgedrukt.

In de uitvaartdienst gaat de predikant vaak in op de hoogte- en dieptepunten van het leven van de overledene en maakt daarbij gebruik van Bijbelteksten om aan te geven dat het menselijk leven eindig is, maar dat Christus' werk, ondanks het lijden, voortgaat. Bij het graf of in het crematorium spreekt de voorganger een gebed uit om de overledene aan de aarde toe te vertrouwen. Als de kist is gedaald, wordt het Onze Vader gebeden en de zegen gegeven. De nabestaanden nemen in stilte afscheid. Meestal wordt na het condoleren en thuis nog intensief doorgepraat.

De zondag na de uitvaart

Gewoonlijk wordt in protestantse kring op de zondag na de uitvaart 'de rouw in de kerk gebracht'. Dat wil zeggen dat de naam van de overledene wordt genoemd en er soms nog iets over hem wordt gezegd. Vaak wordt ook de familie genoemd. Op de zondag voor de Advent, de zondag van de Voleinding, worden alle namen van overleden gemeenteleden nogmaals genoemd als degenen die zijn voorgedaan op de weg naar Gods Rijk van vrede.

Rouwbegeleiding

De laatste jaren is in de protestantse gemeenten een verschuiving te bespeuren en vragen mensen vaker om een rouwdienst met een persoonlijk karakter en kiezen voor rituelen tijdens de uitvaart. Het hangt vaak van de dominee af of dat mogelijk is. Er zijn dominees die zich bewust zijn van hun rol in de psychologische ondersteuning van mensen en daarom zelf actief voorzetten geven aan nabestaanden om hen te helpen met de rouwverwerking. Dominees die betrokken zijn bij stervensbegeleiding en rouwverwerking zien -net als andere geestelijken of hulpverleners- maar al te vaak dat zowel stervenden als nabestaanden grote moeite hebben met hun emoties om te gaan.

Met mensen die sterven proberen zij soms te praten over dingen die hen dwarszitten of waar ze bang voor zijn. Als het nodig is, proberen ze nog iets voor de stervende te doen of met hem te bidden, zodat hij/zij enige rust vindt. Tegenwoordig wordt ook in protestantse kring steeds vaker de ziekenzalving als troostend en bemoedigend ritueel bij het sterfbed uitgevoerd. Ook betrekken veel dominees de nabestaanden bij de laatste verzorging en de uitvaart.

Predikanten en gelovigen zoeken tegenwoordig naar nieuwe vormen en symbolen voor het afscheid. Daarbij kan gedacht worden aan het zelf kiezen van teksten die tijdens de dienst worden uitgesproken, het aansteken van een kaars of het openleggen van de Bijbel op de kist op een bepaalde pagina of het maken van persoonlijke gebaren door de nabestaanden met bloemen.

In meer orthodoxe kring wordt het gebruik van kaarsen afgewezen en ontbreken soms ook de bloemen.

Begravenissen binnen de Gereformeerde Gemeente

Soberheid staat centraal bij begravenissen binnen de Gereformeerde Gemeente.

Dat heeft te maken met de visie op leven en dood. Men gelooft dat God de mensen heeft geschapen. De eerste mensen waren Adam en Eva. Zij dienden God. Maar zij zondigden in

het Paradijs en God strafte hen met de dood. Daarom zijn alle mensen sterfelijk. God heeft echter Zijn Zoon Christus Jezus in de wereld gezonden, om te betalen voor de zonden van de mensen. Voor hen die dat geloven en ervaren, is er na dit leven een leven in de hemel met God. Voor de ongelovigen een leven in de hel zonder God. Sterven brengt iemand van de werkelijkheid op aarde in de eeuwige werkelijkheid. In dat licht is het leven op aarde een voorbereidingstijd op de ontmoeting met God. Daarom is sterven een ernstig gebeuren, waarbij soberheid past.

In de rouwadvertenties vallen twee dingen op: De Heere wordt genoemd als Degene Die het leven heeft genomen én er staat vaak onder: 'Geen bloemen'. De begrafenis wordt sober gehouden, rouwkaarten hebben bijna altijd een zwarte of donkergrijze rand.

Het Woord van God, de Bijbel, staat centraal in een rouwdienst. In deze dienst is er vaak wel aandacht voor de overledenen, maar dat vormt niet het middelpunt. Er wordt een gedeelte uit de Bijbel gelezen, gebeden en gepreekt. Er is geen of stemmige muziek. De plaatselijke gewoonten verschillen.

Zonder uitzondering worden alle leden van de Gereformeerde Gemeente begraven. Cremeren wordt resoluut afgewezen.

Moslims

In Nederland wonen vooral moslims van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Indonesische afkomst, maar ook moslims die als vluchteling naar Nederland kwamen zoals uit Iran.

Veel moslims die in Nederland leven worden in het land van herkomst begraven. Eeuwige grafrust is een van de belangrijkste tradities binnen het Islamitisch geloof. Hierin zit dan ook de reden dat de meeste moslims zich in het buitenland laten begraven. Men is bang dat de graven in Nederland in de toekomst toch worden geruimd. Toch vinden we in Nederland steeds vaker gereserveerde vakken op begraafplaatsen waar Moslims begraven worden.

Een begrafenis in het land van herkomst is vanwege de vlieggkosten nogal kostbaar, maar er zijn tegenwoordig uitvaartverzekeringen met speciale buitenlandpolissen waarmee de kosten kunnen worden gedekt.

Moslims mogen zich na hun dood niet laten cremeren.

De Koran als voorbereiding op de dood

Tijdens het sterven van moslims en gedurende de dagen daarna worden –voor zover mogelijk- de Islamitische rituelen en wetten in achtgenomen. Bij verwonding of ziekte, ten gevolge waarvan overlijden verwacht mag worden, moet je onmiddellijk contact op te nemen met familie en/of naasten. Wanneer de stervende dat wil of (als de stervende niet bij kennis is) de familie of naasten dat willen, dan moet een imam of geestelijk verzorger gevraagd worden aanwezig te zijn bij het sterven.

Als alles erop wijst dat het leven zijn/haar einde nadert, dan zal een moslim de stervende nooit alleen laten en zal hij de Islamitische belijdenis uitspreken. Vertaald betekent dit: 'Ik getuig dat er geen god is behalve Allah en ik getuig dat Mohammed de profeet van Allah is.'

De rituele wassing

Moslims spreken bij kennisgeving van de dood kort dit gebed uit: Innaa lillayhi Wa Innaa Ilayhi Raaji'oon. Vertaling: Waarlijk Wij behoren tot Allah, en tot Allah zullen wij wederkeren. Na het overlijden sluit een van de aanwezigen de ogen van de overledene en bidt iedereen. Het is niet toegestaan om te eten, te drinken of te roken in aanwezigheid van een

overledene. Het is niet toegestaan de overledene af te leggen.

Dan volgt de rituele wassing, soms thuis, maar meestal in een uitvaartcentrum of ziekenhuis dat daarvoor een speciale ruimte heeft. Bij de wassing is het lichaam met een lendendoek bedekt, omdat men de geslachtsorganen niet mag zien. Mannen worden door mannen, vrouwen door vrouwen verzorgd. Het lichaam wordt drie keer gewassen met water waaraan geurige stoffen zijn toegevoegd. Vervolgens wordt het lichaam in grote witte doeken zonder versiering gewikkeld en naar de moskee overgebracht. Als een kist wordt gebruikt, is dat er bij voorkeur een waarin de overledene op zijn rechterzij kan worden gelegd. Moslims beschouwen het als hun plicht bij de overledene in de moskee aanwezig te zijn. De imam bidt bij het lichaam het Djanazah-gebed, het Dodengebed. De gemeenschap volgt de imam bij gebed en begrafenis.

Moslims willen zo spoedig mogelijk begraven worden en indien mogelijk zonder kist. Er wordt dan ook aan de arts gevraagd om de papieren ter bespoediging van de begrafenis in te vullen.

Als een moslim in Nederland wordt begraven, brengen de mannen (vaak familie) het lijk in een kist eerst naar de moskee voor het Djanazah-gebed, vervolgens naar de islamitische begraafplaats. Dat gebeurt meestal met een rouwauto. Volgens de traditie moeten zoveel mogelijk mannen uit de moslimgemeenschap de baar of de kist op weg naar het graf een stukje dragen, uit eerbetoon voor de overledene. In orthodoxe kringen zijn vrouwen niet bij de begrafenis aanwezig.

Het gezicht richting Mekka

Bij het graf aangekomen wordt het lichaam uit de kist getild en in een graf op de rechterzijde gelegd, het aangezicht richting Mekka. Het graf wordt gedicht door Moslims. Van de overblijvende aarde worden twee bulten of een heuveltje gemaakt. Meestal worden stenen geplaatst om de plaats aan te duiden, maar wordt het graf niet versierd. Bij moslims is het de gewoonte dat er slechts één overledene in een graf komt te liggen. Het is een Islamitische regel dat een graf niet wordt geruimd.

De rouwperiode

Na de begrafenis geldt een eerste rouwperiode van drie dagen, waarin de nabestaanden worden gecondoleerd en eten krijgen van familie en burens. Voor weduwen geldt na die drie dagen een rouwperiode van vier maanden en tien dagen, waarin zij geen make-up of sieraden dragen. Vaak wordt door de familie gedurende veertig dagen elke avond voor de overledene gebeden. Na die veertig dagen wordt de rouwtijd voor de rest van de familie afgesloten met gebeden waarin gevraagd wordt om de overledene op te nemen in Djenna, het paradijs.

Hindoes

Nagenoeg alle Hindoestanen kiezen voor een crematie. Dit doen ze omdat ze geloven dat dit de snelste manier is om terug te keren naar Brahm, de Oerbron. De dood wordt meestal als positief ervaren omdat het lichaam slechts was bedoeld voor tijdelijk en het zijn taak heeft volbracht. Hindoes geloven in reïncarnatie wat wil zeggen dat hun ziel na het sterven in een ander lichamelijk omhulsel terechtkomt.

Er is geen officieel religieus gezag, maar de priesters vormen de schakel tussen de

individuele gelovige en de plechtigheden die bij belangrijke gebeurtenissen in het leven moeten plaatsvinden.

Tijdens het leven zijn er zestien verschillende samskaras, sacramenten of rituelen, die de overgang naar een andere levensfase markeren. Daarbij worden offers gebracht aan de vele manifestaties van de oer energie.

Rituelen

Een van de samskaras vindt plaats als iemand op sterven ligt. Dan worden alle familieleden gewaarschuwd om bij het afscheidsritueel te zijn. Een zoon of een andere man uit de familie giet een druppel water uit de heilige rivier de Ganges in de mond van de stervende. Als er geen water uit de Ganges beschikbaar is, wordt gewoon kraanwater gebruikt.

Water symboliseert het leven, de vergankelijkheid en de oneindigheid. Vervolgens legt de oudste zoon een blad van de heilige tulsie- of basilicumboom in de mond van de stervende. Daarna sprenkelen de andere familieleden ook water in de mond van de stervende. Elke hindoe-familie heeft een speciale band met een priester, de 'pandit'. Hij leest de stervende voor en bidt met hem en zijn familie. Als iemand al overleden is voordat het ritueel heeft kunnen plaatsvinden, wordt het alsnog uitgevoerd.

Meestal wordt een dode meteen naar een uitvaartcentrum overgebracht, waar de overledene wordt afgelegd en gewassen in aanwezigheid van naaste familieleden. Een overleden man wordt traditioneel in een speciale doek gewikkeld of -zoals tegenwoordig vaker het geval is- gekleed in een pak; een vrouw krijgt een sari aan.

Ondertussen bidt de priester met de nabestaanden en alle aanwezige vrienden en bekenden in de ontvangstzaal van het rouwcentrum. Daarbij wordt een aardewerken schoteltje met ongezouten oftewel 'klare' boter, een zogeheten 'dia', aangestoken. Ook wordt in een koperen bokaal water geschonken ten behoeve van de zielenrust van de overledene.

Na het bezoek vertrekt men naar het huis van de overledene, waar eveneens een dia wordt aangestoken en een bokaal met water wordt neergezet, en wordt gebeden en voorgelezen uit de Ramayana. Op de dag van de crematie scheert een zoon of -als een zoon ontbreekt- een andere man uit de familielijn van de man, zijn hoofdhaar af, omdat hij bij de uitvaartplechtigheden als offeraar gaat optreden. Andere mannen in de familie scheren zich dan voor het eerst na het overlijden weer.

Uitvaartplechtigheid

In het rouwcentrum of het crematorium vindt een plechtigheid plaats waarbij de priester vijf eivormige balletjes, 'pindh', maakt van rijstmeel, honing, melk, klare boter, suiker en sesamzaad. Eten symboliseert voor hindoes het leven en is een manifestatie van het goddelijke; zonder eten kon de overledene niet hebben bestaan. Het pindh-ritueel vormt een eerbetoon aan Brahm. Het aantal vijf staat voor de vijf elementen (water, vuur, ether, lucht en aarde) en de eivorm symboliseert de twee-eenheid van lichaam en ziel. De balletjes worden in doeken gelegd en geofferd door ze in de kist te leggen; een bij iedere hand, een bij het hoofd, een bij de buik en een bij de voeten.

De nabestaanden leggen ook nog bloemen, geurige stoffen en rijstkorrels in de kist en bidden en zingen daarbij. Vervolgens wordt de kist gesloten, met een doek bedekt en naar het crematorium gebracht. Bij het crematorium dragen de mannen uit de familie met de zoon of de zonen voorop, de kist naar binnen. Volgens gebruik wordt onderweg vijfmaal gestopt om de baar even neer te zetten.

De crematie

In het crematorium wordt de kist geopend en versierd met kransen.

Na het zingen van religieuze liederen houdt de priester een preek. De oudste zoon loopt vervolgens met een brandende dia vijfmaal rond de kist en raakt telkens een keer met de dia de mond van de overledene aan. Dit is de zogenaamde 'doodskus', waarmee symbolisch het lichaam in brand wordt gezet. Na het gezamenlijk uitspreken van een aantal gebeden gaan de aanwezigen in de rij staan om afscheid van de overledene te nemen en rijstkorrels of bloemblaadjes in de kist te leggen.

Omdat het voor de familie heel belangrijk is het lichaam van de overledene te zien branden, kunnen, afhankelijk van de grootte van het crematorium, vier tot tien directe nabestaanden mee naar de ovenruimte om de verbranding mee te maken. De oudste zoon kan daarbij de kist in de oven duwen om de verbranding in gang te zetten.

Omdat een hindoestaanse uitvaart langer duurt dan andere crematies, wordt het meestal aan het eind van de dag gepland, zodat de mensen tegen betaling extra tijd kunnen reserveren.

Na de crematie moet de as in principe worden toevertrouwd aan de oneindigheid. De traditionele manier om dat te doen is het verstrooien boven stromend water.

De rouwperiode

Na de crematie leeft de familie tien dagen heel sober en eet zij vegetarisch. Elke dag wordt thuis een offerdienst gehouden, waarbij tien rijstballetjes worden geofferd om voor de ziel van de overledene een nieuw menselijk omhulsel af te smeken. Reïncarnatie kan namelijk ook betekenen dat de ziel terugkomt in de lagere vorm van een dier.

De rijstballetjes worden op een hoopje zand gelegd dat Moeder Aarde symboliseert. De oudste zoon brengt een vuuroffer in een speciale ijzeren bak met geurige houtsoorten. Dit is ook in een crematorium mogelijk. Op de tiende dag worden vegetarische gerechten gekookt die de overledene lekker vond en wordt een bord met dat eten in de tuin of op het balkon gezet voor de overledene.

Twaalf of dertien dagen na de crematie wordt een rouwplechtigheid gehouden in het huis van de overledene, waarbij naast de hele familie ook vrienden en bekenden aanwezig zijn. Onder leiding van een priester worden speciale offers gebracht. De rouw wordt dan officieel opgeheven, maar de directe nabestaanden mogen pas na een jaar weer feestelijke gebeurtenissen zoals huwelijken organiseren. Na zes maanden herhalen de nabestaanden de plechtigheid van de dertiende dag en na een jaar wordt de rouwperiode afgesloten met een ceremonie.

Humanisten

Aanvaarding van de dood

Voor humanisten is de dood een ondoorgrondelijke gebeurtenis waarover verschillende opvattingen kunnen bestaan. Aangezien de dood in de ogen van humanisten in ieder geval het einde van het menselijk leven in de huidige vorm is, richten zij zich op de eerste plaats op de kwaliteit van het leven. De angst voor de dood wordt door humanisten beantwoord met het streven naar aanvaarding. De dood is een niet te veranderen gegeven dat je onder ogen moet zien en waarmee je moet leren leven, zeggen zij. Daarom stimuleren zij mensen om tijdens hun leven al wensen over hun uitvaart vast te leggen.

De Stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding

Bij de uitvaart is het mogelijk begeleiding op humanistische grondslag te krijgen. Vanuit De Stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding, een werkstichting van het Humanistisch Verbond zijn overal in het land regionale werkgroepen uitvaartbegeleiding actief, die mensen zowel voor als na het overlijden kunnen bijstaan. Wie behoefte aan ondersteuning heeft, kan een beroep doen op vrijwillige uitvaartbegeleiders die werken vanuit humanistische uitgangspunten. Op verzoek kan iemand van de stichting een toespraak voor de uitvaart maken, gebaseerd op het levensverhaal dat hem door de overledene zelf verteld is.

Rituelen

De humanisten kennen geen vaste uitvaartrituelen, maar gaan er van uit dat iedereen op zijn eigen manier creatief vorm aan het afscheid kan geven. De afgelopen jaren zijn steeds meer mensen zonder religieuze banden bewuster gaan kiezen bij de uitvaart. Ze willen de overledene thuis opbaren, zelf de kist dragen, zelf de muziek en teksten uitkiezen voor de dienst en bijvoorbeeld eerst het condoleren laten plaatsvinden en dan pas de crematie. Kijk voor meer informatie op www.humanistischeuitvaart.nl.

Joden

In het Joodse Geloof is de periode rond het sterven, de uitvaart en de rouwperiode met strakke rituelen geregeld. Als een cliënt uit een Joodse familie afkomstig is, is het van belang heldere afspraken te hebben wie bij overlijden ingeschakeld moeten worden. Zodra iemand met een joodse geloofsovertuiging komt te overlijden worden de *chewra kadiesja* (de joodse begrafenisondernemer) van het overlijden op de hoogte gesteld. Het vooraf regelen van een uitvaart is ondenkbaar. Zolang iemand leeft (ademt) is hij een onderdeel van deze wereld. Voorbereidingen treffen met betrekking tot de uitvaart is dus uit den boze. Na het overlijden bedekt men de overledene zo snel mogelijk. Omdat de overledene geen zeggenschap meer heeft over zijn eigen lichaam, beschouwt men het kijken naar hem/haar als respectloos. Het is in Joodse kring dus niet gebruikelijk om afscheid te nemen waarbij de overledene zichtbaar is!

Een Joods ritueel is om steentjes neer te leggen op het graf bij een bezoek.

Antillianen en Surinamers

Bij het overlijden van iemand met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond kunnen verschillende tradities een rol spelen. Geloofsachtergrond en traditie kunnen een rol spelen. Het is daarom van belang vooraf te vragen naar wensen en gebruiken. Zo kan het gebruikelijk zijn om ritueel te wassen.

Soms worden bepaalde voorwerpen in de kist meegegeven die een speciale betekenis hebben. Dat kan een Bijbeltekst zijn maar ook bijvoorbeeld een kledingstuk van een geliefde of zakdoek.

Vaak is het gebruikelijk om de kist open te laten en daar rondom verhalen over de overledene te vertellen en te zingen. Soms blijft de kist ook tijdens de afscheidsdienst open. In Suriname is de kleur die gedragen wordt bij begrafenissen traditioneel wit, maar net zoals in Nederland bij sommige begrafenissen het dragen van zwart taboe is, breken sommige Surinamers ook met de traditie van witte kleding. Er zijn een aantal rituelen die afkomstig zijn uit de winti cultuur en die soms ook door Christenen uitgevoerd worden, welke en hoe dat is in elke familie weer verschillend.

Om een voorbeeld te noemen: soms wordt de kist op de schouders getild en zingend in het rond gedragen, soms worden kinderen driemaal over de kist heen getild. Zowel in Suriname als in de Antillen wordt aandacht besteed in de rouwperiode. Zo komt de familie vaak na een week (de 8ste dag) bij elkaar om te bidden en te zingen. Dat herhaalt zich op de verjaardag van de overledene of op de 40ste dag en na een jaar wordt de rouwperiode afgesloten.

Indische Nederlanders

Het merendeel van de Indische Nederlanders zijn Christen. Voor de begrafenis of crematie gaat er wel een christelijke dienst vooraf. Wordt de overledene begraven dat zal het graf ruim moeten zijn opdat de overledene zich respectvol kan oprichten in zijn graf zodra de engelen Moenkar en Nakir de overledene kunnen ondervragen.

Molukkers

Kom iemand uit de Molukse gemeenschap te overlijden dan zal het belangrijkste moment van de uitvaart de avond vóór de uitvaart zijn. Die avond is het zogenaamde malam penghiburan, een kerkdienst met samenzang en aansluitend een condoleance. Soms zal er de hele nacht na deze kerkdienst gewaakt worden bij de overledene. Na de uitvaart is er vaak een maaltijd, waar iedereen die bij de uitvaart betrokken is geweest en die de uitvaart bezocht heeft, welkom is.

Chinezen

Komt een Chinees te overlijden dan zal hij worden overgebracht naar een uitvaartcentrum waar hij door de uitvaartondernemer een oneven aantal keer zal worden gewassen. De familie is daarbij aanwezig. Omdat de Chinese familie de overledene niet graag aanraakt, zal de uitvaartondernemer de overledene afleggen en zal hem/haar een oneven aantal lagen kleding aantrekken. Oneven getallen brengen geluk. Op de dag van de uitvaart zal er een dienst met vuuroffers plaatsvinden. Ook krijgt de chinees allerhande zaken mee die hij in het hiernamaals nodig zou kunnen hebben (dit alles van karton). In de kist worden tevens allerlei privé zaken van de overledene gelegd b.v. de sieraden.

Ethiopiërs

De rituelen bij de Ethiopiërs zijn vooral na de uitvaart. De overledene wordt in doeken gewikkeld en in het graf gelegd met het hoofd naar het noorden en het gezicht naar het oosten. Na de begrafenis is er een begrafenismaal waar de familieleden moeten toezien. Zij zullen niet mee-eten daar zij na de begrafenis 3 dagen moeten vasten. Zij zullen de herdenkingsdiensten voorbereiden die de volgende 40 dagen worden gehouden. Is men niet financieel draagkrachtig dan kan met volstaan met een herdenkingsdienst op de derde, zevende, twaalfde, dertigste en veertigste dag.

Eritreeërs

Bijzonder is dat bij een Eritrese uitvaart veel gehuild en geklaagd wordt. Het traditionele kapsel van de vrouwen (veel vlechtjes op het hoofd) wordt bij rouw met een wit lint samengebonden. Tijdens de uitvaart lopen de mannen voor de kist en de vrouwen erachter. Pas de dag na de uitvaart kleedt de weduwe zich in het zwart en legt zij haar sieraden af. Na de uitvaart zijn er regels voor de rouwperiode.

Ghanezen

Als iemand van Ghanese afkomst komt te overlijden wordt de kist verzorgd door de kinderen. De familieleden komen bijeen om, voordat het lichaam in de kist wordt gelegd, diverse rituelen uit te voeren om de ziel voor te bereiden op zijn reis. Ook worden er boodschappen voor de voorouders meegegeven. Er wordt geld en andere zaken, die de overledene onderweg zou kunnen gebruiken, in de kist meegegeven.

Somaliërs

Na het overlijden van de echtgenoot zal de Somalische echtgenote zich in het wit kleden en zal zij binnenshuis blijven. Zij zal geen man aanraken en slechts 2 maal per week douchen of het haar wassen. Ook het gebruik van cosmetica is in die periode verboden. Na 4 maanden komt er een eind aan de rouw en krijgt zij bezoek van sjeiks en religieuze vrouwen. De vrouwen wassen haar, zorgen voor nieuwe kleding en sluiten de rouwperiode af met het begraven van de uitgevallen haren en de afgeknipte nagels.